

BATI ANADOLU'DA KURULAN KISA ÖMÜRLÜ BİR DEVLET: İONYA

ALPTEKİN MÜDERRİSOĞLU

30 Temmuz 1922 günü İzmir'de törenle Batı Anadolu'da "İonya Devleti" kurulduğu ilan edilmişti. Başkenti İzmir olan bu devlet yaklaşık on sekiz bin kilometre karelik bir alanı kapsayacak ve bir buçuk milyonluk bir nüfusa sahip olacaktı. Devlet henüz kuruluş aşamasını tamamlamadan, Mustafa Kemal Paşa 26 Ağustos 1922 günü büyük taarruzu başlatacak, 30 Ağustos günü Yunan ordusu büyük hezimete uğrayacak ve İzmir'e doğru kaçmaya başlayacaktır. İzmir ve çevresinden gemilere binerek Anadolu'yu terk eden Yunan ordusu artıklarıyla birlikte yeni kurulan İonya Devleti'nin yöneticileri de gemilere doluşup kaçacaklardır. 9 Eylül 1922 günü Türk ordusunun İzmir'e girmesiyle, İonya Devleti tarihe karışmış olacaktır.

Ömrü yalnızca beş hafta süren İonya Devleti'nin kuruluşunun uzun sayılabilecek bir geçmişi vardı. Başlangıç noktası, İstanbul'daki padişah hükümetinin imzaladığı Sevr Antlaşması idi. Yabancı işgallerden arta kalan topraklarda yaşayan Anadolu Türkleri ise, bu antlaşmanın uygulanmasını önlemek için Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde iki yıldır kan döküyordu. Sevr Antlaşması ile İzmir Bölgesi Yunanistan'a verilmişti. Yani, İzmir ve çevresi ile Manisa, Akhisar ve Ayvalık'a dek uzanan 16 bin kilometre karelik ve 1 milyon nüfuslu bir kesim Yunanistan'ın olacaktı. Anadolu Türkleri buna razı olmamış, silahlı direnişe kalkışmış, sonunda zararlı çıkmıştı. Yunan ordusu ilerleyerek zamanla Afyon, Kütahya, Eskişehir ve Bursa'yı içeren yüzbin kilometre karelik 3 milyon nüfuslu geniş bir alanı ele geçirmişti.

Sakarya boylarında yirmi iki gün, yirmi iki gece süren kanlı çarpışmalardan sonra geri çekilmek zorunda kalan Yunan ordusunun artık Türkleri

yenemeyeceği anlaşılmıştı. Hatta, Yunan ordusunun işgal ettiği yerleri bile elinde tutup tutamayacağı tartışmalı bir hale gelmişti. Gerek Yunan ordusunun durumu, gerek Yunanlılar arasında birbirinden ayrı olarak doğan siyasal görüşlerin tek çare olarak Batı Anadolu'da yeni bir devlet kurulmasında birleşmesi, İonya devletinin kuruluşuna yol açmıştır. Artık Yunanistan Batı Anadolu'yu topraklarına katmaktan da, Sevr Antlaşması ile kendisine verilen İzmir bölgesinden de vazgeçmekte, İzmir bölgesinden biraz büyükçe bir alanda İonya Devleti kurulmasını istemektedir.

Yunanlılar arasında siyasi görüş ayrılıkları, yapılan seçimleri Kral Constantine taraftarlarının kazanmasıyla daha da büyümüşü. Kralcılar önemli görev yerlerine kendi adamlarını atamaya, Venizelos'cu saydıklarını cezalandırmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Ege'deki Yunan ordusundan Venizelos yanlısı 150'ye yakın subay kaçarak İstanbul'a gitmiş ve Ethniki Amyna (Ulusal Savunma) adlı bir örgüt kurmuşlardı. Kısaca "Amyna" diye anılan örgüt daha sonra İzmir'de ve Selanik'te gizli, Londra'da açık olarak örgütlenerek çalışmalar başlamıştı. Örgütün ana hedefi Venizelos'u yeniden işbaşına getirmektir.

Kral Constantine'in Ankara önlerine dek ilerlediği günlerde Amyna'nın pek sesi çıkmamıştı. Zafer kısa ömürlü olmuş, Yunan ordusu Sakarya boylarında yenilip Afyon-Eskişehir çizgisine dönmek zorunda kalmıştı. Anadolu Türklerinin kesin yenilgiye uğratılmasının olanak dışı olduğu iyice anlaşılınca Amyna'ya gün doğmuş, özellikle "Mikrasiyatiki Amyna" adını alan İzmir örgütü giderek güçlenme ortamı bulmuştu. "Mikrasia" Yunanca "Küçük Asya", yani Anadolu demektir. Artık, Amyna hareketi Batı Anadolu'daki Rumlara yönelik çalışmalara ağırlık veriyordu.

Sakarya'dan sonra Yunan ordusunun Anadolu'da uzun süre kalamayacağına gösteren belirtiler gün geçtikçe artıyordu. Geleceğin kötü günler getireceğinden ürken Rumlar, kurtuluşu Mikrasiyatiki Amyna'ya sığınmada buluyorlar örgüt giderek güçleniyordu...

Askerlik çağındaki Yunan erkekleri 10 yıldır silah altındaydı. 10 yıldır savaşıyor, kan döküyor, can veriyordu. Her geçen yıl Yunanistan'daki dul kadınların, babasız çocukların, yüreği yanık ana ve babaların, sakat erkeklerin sayısı artmıştı. Erkek iş gücünün çoğunluğu cephelerde olduğundan, zaten kısır olan Yunanistan toprağının verimi iyice düşmüş, fi-

atlar alabildiğine yükselmişti. Hükümet, yurt dışından yaptığı borçlanmalarla ve İngiltere'den aldığı yardımlarla ekonomik çöküntüyü frenlemeye çalışıyordu.

Savaşta bakan asker cepheden kaçıyor, izinle Yunanistan'a giden subaylar bir yolunu bulup Anadolu'ya dönmüyordu. Bir düşünür "aynı görüşü paylaşan iki Yunanlıyla karşılaşma, ender rastlanan bir olaydı" demişti. Seçenek azlığından olacak, görüşler iki kutupta toplanmış; Yunanlılar, Rumlar ve cephedeki asker Kralcı-Venizeloscu diye ikiye bölünmüştü. Bu arada Yunanistan'daki gizli komünist örgütlenmesi gitgide yayılmış, cephedeki askerler arasında hızla gizli hücreler kurulmaya başlanmıştı. Kısacası, Yunanistan ekonomisiyle, halkıyla, ordusuyla çürüğü giderek büyüyen bir meyveye dönüşmüştü.

Batı Anadolu Rumları, Yunanistan'a olan güvenlerini yitirirken, dünyaya egemen güçler de çatlak sesler çıkarır olmuşlardı. Fransa ve İtalya dünyanın özlenen barışa kavuşması için Yunan ordusunun Batı Anadolu'dan çekilmesinin ön koşul olduğunu her fırsatta ileri sürüyorlardı. İngiltere bile bazı ödünler karşılığı Yunan ordusunun çekilmesinden yana olduğunu gizlemiyordu. Bunlar yetmiyormuş gibi, Mustafa Kemal Sovyet Rusya'dan yardım alarak ordusunu habire güçlendiriyordu. Bir gün saldırıp Yunan ordusunu denize döküverirse, Yunanlılarla işbirliği yapan Rumların hali nice olurdu? Tek kurtuluş, Mikrasiyatiki Amyna'ya sığınmak ve onun aracılığıyla Batı Anadolu'da bir "İonya Devleti" kurmaktır. İngiltere'nin desteği yeni devleti yaşatacaktı.

Ayrı bir devlet kurma görüşünü herkesten önce resmen ortaya atan İngiltere olmuştu. Sakarya'dan önce, 18 Haziran 1921 günü İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Türk-Yunan Savaşı'nı sona erdirmeye koşullarından biri olarak İzmir Bölgesi'ne "Özerklik" verilmesi gerektiğini Fransa ve İtalya'ya bildirmişti. İngiltere'nin görüşünü resmiyete döktüğü günlerde, Kral Constantine Batı Anadolu'daki ordusunun başına gelmiş Ankara üzerine yürümeye hazırlanıyordu. Kral Constantine iki hafta içinde Afyon, Kütahya ve Eskişehir'i alarak Sakarya Irmağı kıyılarına dayanverince, Atina gazeteleri Yunan işgali altındaki Anadolu topraklarında bir "Yunan Askeri Yönetimi" kurulduğunu ilan etmişlerdi. Yunan ordusu Ankara'yı alıp Kızılırmak kıyılarına dek olan toprakları ele geçirince, bu yönetim oralara da uzanacaktı. Ne var ki, hevesler kursaklarda kalmış,

Sakarya boylarında yenilen Yunan ordusuyla birlikte Askeri Yönetim de Afyon-Kütahya-Eskişehir çizgisine gerilemişti. Ama, ayrı bir devlet kurma görüşü ön uygulamalara kavuşmuştu.

Ne acıdır ki, kimi Türkler de Batı Anadolu'da bağımsız bir hükümet kurulması için eyleme geçmişlerdi. Bunlar, Yunanlılarla yıllardır işbirliği yapan kişilerdi. Mustafa Kemal Paşa'nın kazanacağı zaferin, ya da Yunan ordusunun çekilip gitmesinin kendi sonları olacağına bilinci içindeydiler. Aralarında "Anadolu Cemiyeti" adı altında bir dernek kurmuşlar ve bir "Batı Anadolu Özerk Hükümeti" kurulması için 1921 Aralık ayı başında İstanbul'daki Yunan Siyasal Temsilcisi Triandafilacos ile temasa geçmişlerdi. Dernek, Türk ve yerli Rumlardan oluşacak bir hükümet kurulmasına Yunanistan'ın yardım etmesini istiyordu. Önerinin ayrıntılı biçimde ve yazılı yapılması istenince, içlerinde eski bir Osmanlı Nazırının (Bakanının) da bulunduğu dernek üyeleri bir yazılı metin hazırlayarak 11 Aralık günü Triandafilacos'a sunmuşlardı. Buna göre, kurulacak özerk hükümet padişaha bağlı kalacak, Ankara hükümetinin önüne dikilecek, Batı Anadolu'daki Türk ve Rum halkının mutluluğu için çalışacaktı.

1922 İkbaharına gelindiğinde görüşler değişik, kafalar oldukça karıştı. Yunan işgali altındaki toprakların Mustafa Kemal'in eline geçmesini önlemeyi amaç. Ama herkes ayrı hava çalıyordu. Amyna "İonya Devleti" kurulmasında direniyor, İngiltere yalnızca İzmir bölgesi için "Özerklik"ten söz ediyor, Yunanistan "Askeri Yönetim" diyor, soysuzlaşmış Türklerin Anadolu Cemiyeti ise "Batı Anadolu Özerk Hükümeti" istiyordu. Zamanla güçlenen Amyna'cılar olmuştu.

Yunan hükümeti 1922 yılı Mart ayı ortalarına dek, İngiltere'nin işe karışacağını ve küçük değişikliklerle Sevr Antlaşmasını Mustafa Kemal'e kabul ettireceğine inanıyordu. Bu yüzden Venizelos taraftarı Amyna'ya yüz vermiyordu. 22 Mart günü Paris'te yapılan Müttelik Dışişleri Bakanları toplantısında Fransa'nın görüşüne İtalya'nın da katılmasıyla Türkiye ile Yunanistan'ın silah bırakışmasına çağırılması kararı alınca, Yunan hükümeti uyanmaya başladı. Amyna hareketini desteklemenin ve bağımsız bir "İonya Devleti" düşüncesini gerçekleştirmenin çıkar yol olduğunu anladı. Amyna önderleriyle görüşmelere girişti.

1922 yılı Nisan ayı ortalarında Amyna önderlerinden Nicholaas Pavlidis, varılan sonuçları ayrıntılı biçimde İzmir'deki İngiliz Konsolos Yar-

dımcısı Mr. Hole'a anlattı. O da bir raporla İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'a aktardı. 27 Nisan 1922 tarihli rapor özetle şöyleydi:

"Amyna, Yunan işgalinin beğenilir bir çözüme ulaşabileceğine inanamamaktadır. Üstelik, Yunanistan'a katılmama ve Yunan ordusunun işgali altında bulunmama durumunda, Kemalistleri istemeyen eskiye bağlı Türklerin "bağımsız Batı Anadolu Devleti" kurulmasını destekleyecekleri görüşündedir. Yunan ordusunun çekilmesi olasılığı kuvvetlendiğine göre, bölge Rumlarının korunabilmesi ancak bölgede kendi ordusuna sahip bağımsız bir devletin kurulmasıyla sağlanabilir. Bu orduya şimdi Yunan ordusunda gönüllü olarak hizmet eden 35 bin Anadolu Rumu, Girit Adası'ndan geleceği hesaplanan 25 bin gönüllü Rum ve Ege Denizindeki adalardan geleceği hesaplanan 10 bin Rum katılacaktır. İzmir Rumlarından da toplanacak 10 bin kişiyle yüz bin kişilik bir ordu kurulmuş olacaktır. Bunlara İzmir'i bırakmamaya and içmiş olan, yani Yunan ordusu giderse o ordudan ayrılıp burada kalacak olan 3400 subay komuta edecektir."

Amyna, işbirlikçi Türklerin suçluluk duygusu içinde alıngan olabileceğini dikkate alıyor, onları gücendirmemek için bölgenin Elence adı "İonya" yerine "Batı Anadolu Devleti" diyordu.

İonya Devleti'nin kurulmasıyla ilgili çalışmalar 1922 yılı Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında da devam etmiş, sonunda 30 Temmuz 1922 günü İzmir'de devletin kurulduğunun resmen ilan edilmesi kararlaştırılmıştı. Şimdi bir gün öncesinden başlayarak, İonya Devleti'nin ilan törenini o günleri yaşamış olanların anılarından izleyelim...

29 Temmuz 1922 günü tellallar, Yunan memurları ve mahalle bekçileri İzmir'in her yanını dolaşmışlar, ertesi sabah Konak Meydanındaki Hükümet Konağı'nın önünde "İonya İlanı" töreni olacağını duyurmuşlar, tüm İzmirlileri bu mutlu olaya katılmaya çağırmışlardı. Esnafa, tüccarlara, iş adamlarına ve fabrikalara dükkanlarını ve işyerlerini kapatmaları, aksine hareket edenlerin cezalandırılacağı bildirilmişti. Buralarda çalışanların törene davetli oldukları da ayrıca belirtilmişti. Kamu kuruluşlarının da kapalı olacağı açıklanmıştı. Ama, kamu kuruluşlarında çalışanlar davet edilmemiş, törende bulunmakla yükümlü kılınmışlardı. Törene gelmeyen kamu görevlilerinin işinden atılacağı ayrıca fısıldanmıştı ku-

laklarına. Törene çok insan katılmalı, iğne atılsa Konak Meydanında yere düşmemeliydi. Ayrıca gazeteleri bol bol resim çekeceğine göre dosta düşmana karşı "İonya Devleti" kurulmasının nasıl büyük bir coşku ile karşılandığı gösterilmeliydi.

İzmir'deki Yunan Genel Valisi Stergiadis 30 Temmuz 1922 sabahı, İzmir Hükümet Konağı'nın en üst kattaki balkon pencerelerinden dışarı baktı, gözlerine, inanamadı. Saat 8'e yaklaşıyordu. Ortalıkta pek kalabalık yoktu. Tek düze giysilerinden görünenlerin de temizlik işçileri, belediye ve kamu görevlileri olduğu anlaşılıyordu. Meydana açılan caddelerden ve Kordon Boyun'dan tek tük gelenler vardı, ama bunlarla meydanın dolması olanaksızdı. Zaman hızla akıyor, tarihsel an yaklaşıyordu.

Stergiadis, Girit Adası'nın Türklerden koparılmasında Venizelos ile birlikte çalışmıştı. Venizelos üç yıl önce İzmir'e asker çıkarınca eski dostunu Yunanistan'a katılan topraklara genel vali yapmıştı. 58 yaşındaydı o zamanlar. Altın çerçeveli gözlükleri kültürlü bir Avrupalı havası veriyordu. Yunan askerleri İzmir'e çıktıkları 15 Mayıs 1919 günü ve onu izleyen birkaç gün taşkınlıklar yapmışlar, gereksiz yere birçok Türk öldürülmüştü. Stergiadis göreve başlayınca bu gibi olayları önlemeye gayret etmiş ve başarılı olmuştu. Bu yüzden kralcılar işbaşına gelince onun görevde kalmasını istememişlerdi.

Stergiadis'in en büyük emeli İzmir'de bir "İonya Üniversitesi" kurmaktı. Üniversitenin başlıca görevi Batı Anadolu'daki, yani İonya'daki Yunan kültürü üstüne araştırmalar yapmak ve bu kültürü yaşatmak olacaktı. Bu emelini şimdiye dek geliştirememişti, ama "İonya Devleti" kurulduktan sonra sıra ona da gelecekti.

Tören saati gelip çatığında meydanda önemli bir kalabalık yoktu. Panniğe kapılan yöneticiler bir ara töreni ertelemeyi düşündüler. Skandal olurdu. Çağrılan konsolosluklara rezil olmak ta cabası. Özellikle İtalyan konsolosluğunun tam kadro geldiği dikkati çekiyordu. Göz köydukları Ege topraklarını Yunanlılara kaptırmayı içlerine sindiremeyen İtalyanlar, az kalabalık olmasına sevinmiş olmalıydılar.

Tören Stergiadis'in hazırladığı bildiriye okumasıyla başladı:

"Batı küçük Asya'da uygulanacak olan yönetim biçimi konusunda Yunan Hükümetinin aldığı kararları, işgal altındaki yerlerde bulunan bütün

halklara bildirmek ve bu kararların gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri alıp uygulamak yetkisi, anılan hükümetçe, İzmir Genel Valisine verilmiştir.

Bu kararlar, taşıdıkları büyük öneme rağmen, özellikle süregiden savaş bunalımının birçok bakımdan doğurduğu engeller yüzünden, birdenbire ve tümüyle uygulanamazlar. Bununla birlikte, aşamalı olarak yürürlüğe konulacak çeşitli önlemler, Genel Valinin yakında yayınlacağı bildiride belirtilecek ve açıklanacaktır. Sözü edilen önlemler arasında en önemli olanlar, diğerlerinden önceye alınacaktır. Kurtarılmış olan Batı Küçük Asya'nın uluslararası durumu bakımından gelecekteki kesin yönetim biçimi ne olursa olsun; şimdiki durum açısından uygulanmaya elverişli olanlar ve burada yaşayan unsurlara şimdi yararı dokunacak olanlar en önce yürürlüğe konulacaktır.

Halkların kurtuluşunun, devletler arası anlaşmalar ve kararlarla gerçekleşen bir sonuç olmayıp, bunun belki özgürlüğünü elde etmiş halklar tarafından kendi kendisinin yönetilmesiyle ve kazanılmış özgürlüğü gerçek ve sarsılmaz duruma getiren erdemlerin, ahlak uygulamasının vereceği güçle sağlanacağı açık ve şaşmaz bir kuraldır. Bu yüzden geçmişin yakın ya da uzak olaylarını unutmak, şimdiki yüzyılın gerektirdiği barışsever çabayı ve gerek ekonomik gerek fikri ilerleme yolundaki çalışmayı ulusal ve dinsel bağnazlığa üstün tutmak; özellikle genel karakterlerini daha erdemli, daha ileri duruma getirmek, Küçük Asya'da oluşan halklar için zorunluluktur. Yunanlıların Küçük Asya halklarına hazırladıkları özgürlük ancak bu kurala uymakla ve halkların en değerli mutluluğu olan iç ve dış barışseverliğe büyük bir eğilim göstermekle, tam olarak yararlanılacak bir bağış biçimi almış olacaktır."

Zaman zaman görevlendirilenlerin alkışlarıyla okuması kesilen Stergiadis bildirisini bitirdikten sonra, Yunan Hükümetinin kararını okumaya koyuldu. Oldukça uzun olan kararın ilk paragrafında, Yunan Hükümeti neden Batı Anadolu'yu işgal etmek zorunda kaldığını açıklıyordu: Batı Anadolu'da halkların ırz, can ve mal güvenliği yokmuş, bu yüzden Müttefik Devletler iç barışı sağlama görevini Yunanistan'a vermişler. Yunanistan barışçıl görevini yerine getirirken, binlerce yıldan beri Ege Denizi çevresinde oturan ırkdaşlarıyla olan bağlarının ve tarihsel amaçlarının yüklediği büyük vicdan sorumluluğundan esinlenmiş. Bu bağların prensi-

bi ve bundan çıkan haklı sonuçlar da, imzalanmış olan andlaşmayla (Sevr Andlaşması) itiraf ve kabul edilmişmiş....

Yunan Hükümeti, o itiraf ve kabullenme dolu andlaşmayı İstanbul'daki Padişah Hükümetinin imzaladığını, Anadolu Türklerinin andlaşmayı tanımadığına hiç değinmiyordu kararında. O itirafçı andlaşma ile Yunanistan'a Ege Bölgesi verildiği halde, Ankara'ya dek uzanan topraklara neden el atılmak istendiğinden de hiç söz edilmeden kazanılan başarılar sıralanıyordu: Müttefiklerin verdiği göreve Yunan askeri tam bir bağlılıkla sarılmış ve iç barışı sağlamış. Ayrıca Türkler, Müttefiklere ve Hıristiyan unsurlara karşı andlaşmada söz verdikleri şeyleri yerine getirmemişler, sözlerinde durmamışlar, üstelik Anadolu'da dirlik düzenlik kalmamış. Yunan askeri hem sözünden dönenleri yola getirmek, hem de Anadolu'da barışın ve iç güvenliğin yerleşmesini sağlamak görevini de üstlenmiş. Bu yüce amaçlar için üç yıldan beri yalnız başına uğraşıp didinmiş. Müttefiklerin zaferi sonucunda Anadolu için sağlanan kazançlar varmış, Mustafa Kemal'in ayaklanması bu kazançların tümünü hiçe indirmek ve ülkeyi yeniden köleliğe sürüklemek amacı taşıyormuş, Yunan askeri de büyük özverilere katlanarak bu ayaklanma hareketine direnmiş ve büyük zaferler kazanmış...

Yunan hükümeti geçmişi böylece belirttikten sonra kesin kararını açıklıyordu: "Bu ülkede yaşayan unsurlardan gerek tarihe dayanan, gerek nitelik ve yetenekleri yönünden yerli Rum unsurunun üstünlüğü inkar edilemez. Batı Küçük Asya bir kez özgürlüğünü kazandıktan sonra bir daha Türk yönetimi altına giremez. Çünkü toptan öldürmeler ve İslamı zorla kabul ettirmek yolları ile çeşitli halkları sömürmek politikasından başka bir politika izlememiş olan Türkiye, Türk ve İslamlara bile insanlığın gerektirdiklerinin, uygarlığın zorunlu kıldıklarının en basitlerini, en doğal olanlarını veremediğini, sağlayamadığını kanıtlamıştır."

Bu kesin kararı veren Yunan Hükümeti, neler yapacağını da bildiriyordu: Yunanistan Küçük Asya'daki bütün halkların ırk ve din ayrımı gözetmeksizin mufluluk içinde yaşamaları için elinden geleni yapacaktı. Bu amaçla, şimdiki yüzyılın en iyi yönetim biçiminden onları yararlandıracak güçlü kuralları saptamaya çalışıyordu. Yönetimi bu çağdaş kurallarla düzenlenecek olan Batı Küçük Asya, Yunanistan ile Türkiye arasında sağlam bir barışın kurulmasını sağlayacaktı. Yunanistan'la birlikte Batı

Küçük Asya'nın kurtuluşunu ve özgürlüğe kavuşmasını izleyen Müttefik Devletlerin iyi niyetle destek oluşu da kurulacak yönetimi güçlendirecekti...

Konak Meydanında toplanmış olan ve en fazla bin kişi olduğu sanılan kalabalık; sözlerini, daha doğrusu okumasını bitiren Stergiadis'i çılginca alkışladı. Sonra söz alanlar aşağı yukarı hep aynı şeyi söyleyerek aldığı tarihsel karardan ötürü Yunanistan'ı kutladılar, geleceğin mutluluk dolu olacağını müjdelediler. En çok alkışı hak eden, Yunanlıların İzmir'i işgal ettiği günlerde "Osmanlı Hukuku"nu korumak için ortaya çıkan, daha sonra Stergiadis'in emri altında görevi sürdüren İzmir Belediye Başkanı Hasan Paşa'ydı "Kurulacak Yönetim, çeşitli ırk ve dindeki halkların mutluluğunu sağlayacaktır." diye sözlerini bitiren Hasan Paşa, Yunan hükümetine sıcak teşekkürlerini uzun uzun sunmayı unutmamıştı.

Törenden sonra, İzmir'deki İtalyan başkonsolosu izlenimlerini uzun bir telgrafla Roma'ya ilettiler: "Yunanlıların bölge halkına özerklik ve bağımsızlık tanımada içten olmadıkları bellidir. Kuracakları yönetimin Türklerin azınlıkta olduğunu ileri sürdükleri İzmir'de bile başarıya ulaşması olanağı yoktur. Uluslararası açıdan küstahça ve tehlikeli olan bu hareketin, ne gibi ulusal çıkar sağlayacağı yönüne gelince; Yunanistan doğu sorunları konusunda kendini büyük devletler arasında görmekte ise de; işin doğrusu ordusunu kurtarmak istemektedir. Stergiadis'in konuşmasında ve ayrıca yayınladığı bildiride söz konusu yönetimin sınırları belirtilmemekteyse de, Yunan ordusunun görüşüne göre bu sınır kuzey ve kuzeydoğudan Balıkesir-Alaşehir-Ödemiş vadisiyle denize dek Menderes ırmağı boyu olacaktır. Yunanlıların bu girişimi daha başlangıçta suya düşmüş, yapılan törene ne Türkler, ne de öteki azınlıklar beklenen ilgiyi göstermemişlerdir. İzmir müftüsü ile çeşitli azınlıkların üyesi bulunduğu eğitim komisyonu görevlerinden istifa etmişlerdir. Törene katılan Rumların bile neşesiz olduğu izlenmiştir. Yunanistan hiçbir değer taşımayan bu hareketiyle Batı Anadolu'da düştüğü uçurumdan kurtulmak için büyük devletleri bir olup bitti karşısında bırakmak istemektedir. Görünürde Ülkeye özerk bir yönetim getirdikleri halde, gerçekte Stergiadis'in diktatörlüğü kurulmuştur."

İtalyan Askeri Ateşesi ise Roma'daki İtalyan Genelkurmayı'na gönderdiği telgrafta, daha çok yapılan törene ağırlık veriyordu: "Yarım milyon-

luk İzmir kentinde, baskı hareketi ve bazı vaatlerle törene katılanların sayısı, hepsi Rum ve Ermeni olarak bini geçmemektedir. Bunların arasına sayıları bir düzineyi aşmayan ve zengin Rumların yanında çalışan pek az sayıda Türk katılmıştır.

Yahudilerin ve ileri gelen Rumların da törene gelmedikleri dikkati çekmiştir. Rum halkının moralini yükseltmek amacıyla İzmir sokaklarında yapılan yaygaralı gösteriler de halk üstünde bir etki yaratmamıştır."

Tören yapılmış, demeçler verilmiş, bildirimler dağıtılmış, ama birçok şey de anlaşılamamıştı. İonya Devleti kurulacağı bildirildiği halde, "Devlet" sözü hiç edilmemiş, sınırların ne olacağına hiç değinilmemişti. Yalnızca zaman içinde alınacak kararlarla ve yapılacak uygulamalarda çağdaş bir yönetimin oluşacağı üstünde durulmuştu. Sık sık Müttefiklerin verdiği görevi yerine getirmek için Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu işgal ettiği, Müttefiklerin Sevr Andlaşması ile kazandığı hakları asi Mustafa Kemal'e kabul ettirmek için Yunan Ordusunun üç yıldır savaştığı anımsatılıyordu. Kan dökülerek yapılan bu hizmetler karşılığında Müttefiklerin iyi niyetle destek olarak kurulacak yönetimi güçlendirmelerinin beklendiği belirtiliyordu. Anlaşılan, Yunanistan birden büyük adımlar atmaktan kaçınmış, Müttefiklerin onayını aldığı ölçüde aşamalı olarak yönetimi biçimlendirmeye karar vermişti.

30 Temmuz 1922 günü İzmir'de İonya Devleti'nin ilânını o günü yaşayanlardan izledik. Şimdi sonraki gelişmelere kısaca göz atalım.

İngiltere Başbakanı Lloyd George hemen parlamento da bir konuşma yaparak, sığağı sığağına Yunanistan'ın kararını desteklediğini bildirdi. Geriye, müttefiklerden öteki iki büyük devletin, Fransa ve İtalya'nın ılımlı görüşünün sağlanması kalıyordu. İngiltere'nin baskısıyla onların da yola gelecekleri kuşkusuz.

Ama ona da gerek kalmadı. Doğan bebek daha kırkını çıkarmadan, Türk ordusunun İzmir'e girmesiyle can verdi. Yenik Yunan ordusunun subayları Yunanistan'a dönünce bir darbeyle İonya Devleti'nin kurucusu Yunan hükümetini devirdi, beş bakanı kurşuna dizdi.

İzmir'deki Yunan Genel Valisi Stergiadis, Türk ordusu İzmir'e girmeden önce, körfezdeki bir İngiliz savaş gemisine binerek uzaklaştı. Ve, ömür boyunca büyütmeğe çalıştığı Yunanistan'a bile dönemeyerek Fran-

sa'ya sığındı.

İonya Devleti'nin vaftiz babası İngiltere Başbakanı Lloyd George, Mustafa Kemal Paşa'nın zaferi sonucu iktidardan düştü ve bir daha politika sahnesine dönemedi.

KAYNAKÇA

- 1- Horton, George - The Blight of Asia - Indianapolis 1926
- 2- Pallis, A.A. - Greece's Anadolian Adventure And After London 1937.
- 3- Smith, Michael Llewellyn - Ionion Vision, Greece in Asia Minor 1919/1922 - New York 1973
- 4- Şimşir, Bilal N. - İngiliz Belgeleriyle Sakarya'dan İzmir'e, 1921/1922 - İstanbul 1972.
- 5- Umar, Bilge - İzmir'de Yunanlıların Son Günleri - Ankara 1974.